

Sp.

707. Tillaga til þingsályktunar

[386. mál]

um tæknimat.

Flm.: Davíð Aðalsteinsson, Jón Kristjánsson, Guðmundur Einarsson.

Alþingi ályktar að fela ríkisstjórninni að láta kanna með hvaða hætti áhrif nútímataækni í atvinnu- og þjóðlífi verði metin á skipulegan hátt samkvæmt þeirri fyrirmynd sem felst í því sem erlendis hefur verið nefnd tæknimat (Technology Assessment).

Hagnýta skal erlenda þekkingu á þessu sviði eftir því sem kostur er. Séríslenskar aðstæður verði þar að auki kannaðar og metnar á svipaðan hátt eftir því sem efni standa til hverju sinni.

Greinargerð.

Nútímapjódffélag getur ekki verið án háþróaðrar tækni af mörgu tagi. Tæknin er forsenda framfara og velmegunar að áliti flestra. Tæknin getur hins vegar haft margvísleg áhrif sem „hreyfilögmál“ hennar og þeir, sem knýja fram þróun tækninnar, taka ekki mið af. Ýmsar ástæður liggja að baki. Sem dæmi má nefna hagsmuni þeirra sem kunna skil á tækninni og knýja fram þróun hennar.

Íðulega kemur upp sú staða að þeir einir, sem berjast fyrir hagnýtingu tækninnar, geta fjallað um hana af þekkingu. Aðrir komast þar ekki að sakir lítillar kunnáttu. — Þeir, sem berjast fyrir nýjungum, eru oft einsýnir þrátt fyrir allt og hyggja ekki að ágöllum sem augljósir kunna að vera ef víðsýni ræður. Þetta á einkum við þegar ágallarnir liggja utan þekkingarsviðs þeirra sem berjast fyrir nýjungunum.

Stundum hefur því farið svo að miklu hefur verið kostað til stórataka á tæknisviði, fé sem síðar kom í ljós að nýttist ekki nógu vel vegna yfirsjóna þeirra sem fjölluðu um tæknina eða tilreiddu upplýsingar um hana. Stundum er slíkum aðstæðum lýst þannig að tæknin hafi í sér fólgið „innra hreyfiafl“ sem knýi áfram stjórnlausan vöxt hennar án tillits til gagnsemi og áhrifa. Slíkar lýsingar eru að vísu nokkuð loftkenndar. Hreyfiafl nýrrar tækni er þekking, áhugi og hagsmunir einstaklinga, samtaka og fyrirtækja. Þetta afl er jákvætt í eðli sínu en það er íðulega slegið blindu og brenglað vegna stundarhagsmuna. Framrás tækninnar þarf því að veita aðhald með tímanlegu og víðsýnu mati í senn, ekki síst á því sem eyða á verulegu fé til að þróa og kann að hafa víðtæk áhrif á hagsmuni þjóðfélagsþegnanna.

Þetta er einmitt hlutverk „tæknimatsins“ (Technology Assessment). Víða um lönd er hafið skipulegt tæknimat á vegum opinberra aðila. Bandaríkjamenn eru líklega fremstir á þessu sviði og hafa komið á fót öflugri stofnun, U.S. Office of Technology Assessment (OTA), sem vinnur fyrir Bandaríkjaþing.

Margar athuganir hafa verið gerðar á nýrri tækni á vegum þessarar stofnunar. Athuganir þessar eru aðgengilegar í formi margháttaðra skýrslna og niðurstaðna. Hér á landi hefur á undanförunum árum gætt aukins skilnings á nauðsyn ítarlegra undirbúningsathugana vegna stórfamkvæmda og beitingar og þróunar nýrrar tækni. Engin sérstök aðferðafræði eða venja hefur þó orðið til í þessu efni sem líkja megi við það erlenda fordæmi sem hér er tilgreint. Full ástæða virðist því til að mál þetta verði tekið til athugunar hér á landi. Að öllum líkindum væri of mikið í lagt að koma á fót sérstakri stofnun í þessum tilgangi. Eðlilegra væri að finna einfaldar leiðir til að greiða þessari þekkingu og

aðferðafræði götu inn í landið og stuðla að beitingu hennar. Ýmislegt kemur til greina í því sambandi. Það er tiltölulega einfalt að afla þeirra gagna sem liggja fyrir um þessi efni erlendis og kynna þær niðurstöður sem þýðingu kunna að hafa hér á landi. Það sama gildir um aðferðafræðina sem þróuð hefur verið. Forvinna af því tagi, sem hér er getið um, virðist sjálfsgöð og eðlilegt að hið fyrsta verði hafist handa. Mat á séríslenskum aðstæðum og tækni er seinunnara og dýrara. Slíka vinnu á þó að sjálfsgöðu að inna af hendi þegar mikið er í húfi í einstökum málum.